

BARQAROR RIVOJLANISH

*Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti,
xalqaro iqtisodiyot va menejment fakulteti kurs kordinatori*

Narqulova Iqboloy Fayzulla qizi

Annotatsiya: Barqaror rivojlanish bugungi kunda jamiyat, iqtisodiyot va atrof-muhit o'rtasidagi muvozanatni saqlash masalasi sifatida global ahamiyat kasb etmoqda. Har bir zamonaviy jamiyatning asosiy maqsadi nafaqat iqtisodiy o'sish va innovatsion rivojlanishni ta'minlash, balki insonlarning yashash sifatini oshirish, ekologik muammolar oldini olish va kelajak avlodlar uchun boy meros qoldirishdir. Barqaror rivojlanish tamoyillari insoniyat taraqqiyotining barcha sohalariga ta'sir qilib, hozirgi va kelgusi avlodlar manfaatlarini hisobga olgan holda harakat qilish zaruratini belgilaydi. Ushbu kontsepsiya o'zining murakkabligi va ko'p qirraliligi bilan ajralib turadi; u iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik barqarorlikni bir butun qilib birlashtiradi. Ana shu jihatdan, barqaror rivojlanish nafaqat davlatning, balki har bir fuqaroning ham javobgarligini oshirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: barqaror rivojlanish, iqtisodiy o'sish, ekologik muvozanat, ijtimoiy tenglik, innovatsion rivojlanish, ekologik barqarorlik, ta'lim, iqlim o'zgarishi, samaradorlik, resurslardan samarali foydalanish.

Barqaror rivojlanish g'oyasining asosida tabiiy resurslardan oqilona va samarali foydalanish, atrof-muhit muhofazasini kuchaytirish, ijtimoiy tenglikni ta'minlash, shuningdek, iqtisodiy o'sishni yagona tizimda muvofiqlashtirish tamoyillari yotadi. Mazkur tamoyillar asosida davlatlar va turli soha vakillari jamiyat farovonligiga erishish uchun harakat qiladilar. Har bir mamlakat sharoitida barqaror rivojlanishning o'ziga xos yo'llari, an'anaviy va yangi yondashuvlari mavjud bo'lib, ular ichki va tashqi omillar tomonidan shakllantiriladi. Barqaror rivojlanishning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uchun davlat siyosatidan tashqari, fuqarolik jamiyati, biznes sohalari va yosh avlod vakillarining ham faol ishtiroki muhim ahamiyat kasb etadi. Ijtimoiy barqarorlik barqaror rivojlanishining ajralmas qismidir. Bu odamlarning imkoniyatlarini kengaytirish, sog'lom va xavfsiz hayot kechirish, sifatli ta'lim olish, teng imkoniyatlardan foydalanish, shuningdek, ijtimoiy adolatni ta'minlashni nazarda tutadi. Ijtimoiy barqarorlik huquq va erkinliklarni hurmat qilish, jamiyat a'zolari o'rtasida o'zaro ishonch muhitini yaratish, hamjihatlikni mustahkamlash orqali shakllanadi. Unga erishish uchun davlat tomonidan turli loyihalar va dasturlar amalga oshirilmoqda, ular inson salohiyatini rivojlantirish va himoya qilishga yo'naltirilgan [1].

Iqtisodiy barqarorlik barqaror rivojlanishning yana bir muhim tarkibiy qismidir. Iqtisodiy barqarorlikning asosiy mezonlari xomashyo va energiya resurslaridan oqilona foydalanish, yangi texnologiyalarni joriy etish, zamonaviy ishlab chiqarish tarmoqlarini rivojlantirish, mehnat samaradorligini oshirishga qaratilgan. Rivojlangan davlatlar iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash uchun makroiqtisodiy siyosatni takomillashtirish, investitsion muhitni yaxshilash, tadbirkorlik tashabbuslariga ko'mak berish orqali taraqqiyotni rag'batlantirib kelmoqdalar. Kam rivojlangan mamlakatlarda esa iqtisodiy barqarorlik muammolari ko'proq bo'lib, ularni bartaraf etishda xalqaro sohamoqiy yordam va tajriba almashinuvi muhim rol o'ynaydi. Atrof-muhit barqarorligi esa barqaror rivojlanishning eng muhim yo'nalishi sifatida qadrlanadi. Tabiat boyliklaridan oqilona va ehtiyotkorlik bilan foydalanish, chiqindilarni kamaytirish, havoni, suv va tuproqni ifloslanishidan asrash, yer osti va usti resurslarini muhofaza qilish, bioturlilikni saqlab qolish ekologik xavfsizlikning asosiy shartidir. Dundagi ekologik inqirozlar, iqlim o'zgarishi, o'rmonlarning qisqarishi, hayvon va o'simlik turlarining yo'qolib borishi dunyo jamoatchiligini ekologik barqarorlikka jiddiy e'tibor qaratishga undamoqda. Bu borada ekologik ta'lim va tarbiyani kuchaytirish, aholining ekologik madaniyati va mas'uliyatini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi. Barqaror rivojlanishni amalga oshirishda davlatlar o'z oldiga global hamda milliy maqsadlarni belgilashmoqda. BMT tomonidan ishlab chiqilgan "Barqaror rivojlanish maqsadlari" konsepsiyasi yangi asrning ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'ldi. Ushbu konsepsiyada dunyoning barcha davlatlari uchun muhim bo'lgan ijtimoiy, iqtisodiy va ekologik muammolar kompleks tarzda ilgari surildi. Barqaror rivojlanish maqsadlariga erishish uchun barcha davlatlarning hamkorligi, xalqaro tashkilotlar, kompaniyalar, fuqarolik jamiyatlari va jamoatchilikning faol ishtiroki talab etiladi. Bu esa o'z navbatida har bir inson hayotiga bevosita yoki bilvosita ta'sir ko'rsatadi [2].

Milliy darajada barqaror rivojlanish tamoyillarini joriy etish uchun har bir davlat o'ziga xos strategiyalar ishlab chiqmoqda. Yuqori daromadli va iqtisodiyoti rivojlangan davlatlarda innovatsion texnologiyalar, zamonaviy boshqaruv tizimlari va ekologik standartlar asosida yangilanish amalga oshirilmoqda. O'rta va past daromadli davlatlar esa asosiy e'tiborni ijtimoiy xizmatlar sifatini oshirish, infratuzilmani rivojlantirish, qashshoqlikni bartaraf etish va tabiiy resurslardan oqilona foydalanishga qaratmoqda. Dek va global tajriba shuni ko'rsatadiki, barqaror rivojlanishga faqat harakatlarning uyg'unligi va manfaatlar muvofiqlashtirilgani orqali erishish mumkin. Barqaror rivojlanish siyosatini amalga oshirishda zamonaviy huquqiy mexanizmlar va boshqaruv tizimlarini takomillashtirish, davlat organlari va fuqarolik jamiyati o'rtasida o'zaro hamkorlikni kengaytirish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Qonunchilik bazasini mustahkamlash, korxona va tashkilotlarning ijtimoiy va ekologik javobgarligini oshirish, aholining keng qatlamlarini barqaror rivojlanish borasidagi qarorlarni qabul qilishga jalb qilish zamonaviy talabdir. Shuningdek, mas'uliyatli

iste'mol va ishlab chiqarishni keng targ'ib qilish, ekologik toza texnologiyalar va energiya manbalarini joriy etish asosida barqaror iqtisodiy model yaratilmoqda. Barqaror rivojlanishda ta'lim ahamiyati beqiyosdir, chunki zamonaviy bilim, malaka va ko'nikmaga ega yosh avlodgina barqarorlikka asoslangan taraqqiyotga hissa qo'sha oladi. Maktab, kollej va oliy o'quv yurtlarida barqaror rivojlanish, ekologik madaniyat, sog'lom turmush tarzi haqidagi bilimlarni kengaytirish bugunning dolzarb masalalaridan biriga aylandi. Zamonaviy ta'lim tizimi innovatsion yondashuvlarni joriy etish orqali jamiyat a'zolarini ilm-fan va texnologiya rivojida faol ishtirok etishga undaydi. O'z navbatida, ilmiy tadqiqotlar va innovatsiyalar barqaror rivojlanishning harakatlantiruvchi kuchiga aylanmoqda [3].

Axborot texnologiyalari va internet tarmog'ining jadal rivojlanishi ham barqaror rivojlanish jarayoniga samarali ta'sir ko'rsatmoqda. Axborot texnologiyalari vositasida davlat boshqaruvi shaffofligi, aholining axborotga ega bo'lishi, mas'uliyatli va ongli qarorlar qabul qilinishi, resurslardan oqilona foydalanish hamda ekologik ma'lumotlarning tezkor tarqalishi ta'minlanmoqda. Bu esa ijtimoiy va ekologik faollikni yanada kuchaytiradi, aholi ongida barqarorlik tamoyillari ustuvor ahamiyatga ega bo'lishiga zamin yaratadi. Zamonaviy jamiyatda raqamli texnologiyalar yordamida barcha sohalarda ekologik va iqtisodiy samaradorlikni ta'minlash imkoniyati ortib bormoqda. Barcha sohalarda zamonaviy yondashuvlarni joriy etgan holda barqaror rivojlanishga intilish, xalqaro normativ hujjatlar va kelishuvlarga asoslanib yashash bugun har bir insonning farovon hayoti uchun kafolat hisoblanadi. Fuqarolarning, ayniqsa, yoshlarning barqaror rivojlanishga faol munosabatda bo'lishi, bu borada chuqur bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishi, atrof-muhit va tabiiy resurslar sohasida oqilona qarorlar qabul qilishi kelajak taraqqiyotining asosiy omilidir. Yurtimizda oxirgi yillarda barqaror rivojlanishga doir davlat dasturlari va strategiyalari qabul qilinib, turli sohalarda muhim natijalar erishilmoqda. Hududlarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish, ekologik holatni yaxshilash, aholini sifatli suv, oziq-ovqat, ta'lim va tibbiyot xizmatlari bilan ta'minlash borasida keng ko'lamli ishlar amalga oshirilmoqda [4].

Davlat siyosatini amalga oshirishda jamoatchilik nazorati, ommaviy axborot vositalari orqali barqarorlik g'oyalarini ommalashtirish, fuqarolarning ekologik ongini yuksaltirish zamonaviy rivojlanish strategiyasining ajralmas qismiga aylandi. Huquqiy va iqtisodiy islohotlar, tadbirkorlikni rivojlantirish, atrof-muhitni muhofaza qilish, fan va innovatsiyalarni joriy etish bo'yicha amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar o'z samarasini beryapti. Xalqaro hamkorlik orqali ilg'or tajribalarni o'rganish va hayotga tatbiq etish, mahalliy sharoitda barqaror rivojlanishning ilg'or modellari ustida ishlash dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Barqaror rivojlanishni ta'minlash uchun davlat, jamiyat va har bir odam zimmasiga ulkan mas'uliyat yuklatiladi. Qonunchilik bazasini kuchaytirish va zamonaviy boshqaruv tizimlarini takomillashtirish ahamiyatli omil

bo'lib qolmoqda. Atrof-muhitni muhofaza qilish, energiya va resurslardan samarali foydalanish, zamonaviy texnologiyalar va innovatsiyalar asosida yangi iqtisodiy imkoniyatlarni ro'yobga chiqarish orqali barqaror taraqqiyotga erishish mumkin. Ijtimoiy adolat va tenglik tamoyillarini hayotga keng tatbiq qilish ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Zamonaviy axborot texnologiyalari va ilmfanni taraqqiy ettirish esa barqarorlikning zamonaviy poydevorini mustahkamlaydi [5].

Jamiyatda mavjud muammolar va ularni yechish yo'llari haqida keng jamoatchilik o'rtasida ochiq muloqot va o'zaro hamkorlik muhiti yaratilmoqda. Davlat organlari, mahalliy hokimiyat va fuqarolik jamiyati tuzilmalari o'rtasidagi o'zaro ishonch va hamjihatlik, aholining barcha qatlamlari manfaatlarini hisobga olish ijtimoiy barqarorlikning asosiy mezonlari sifatida namoyon bo'lmoqda. Bu borada inson huquqlari, erkinliklari va sha'ni himoyasi davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan sanaladi [6].

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, barqaror rivojlanish zamonaviy jamiyat taraqqiyotining poydevori hisoblanadi. Mazkur kontsepsiya zamonaviy jamiyat hayotining barcha jabhalarida, iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik sohalarida uyg'un va muvofiqlashtirilgan harakatlarni amalga oshirishni taqozo etadi. Barqaror rivojlanish yo'lida davlat, jamiyat va har bir shaxsning mas'uliyatli va faol ishtiroki juda muhim. Innovatsion texnologiyalar, zamonaviy boshqaruv tizimlari, atrof-muhitni muhofaza qilish, sifatli ta'lim va sog'lomlik sohalarida keng qamrovli islohotlarni amalga oshirish orqali barqaror taraqqiyotga erishish mumkin. Kelajak avlodlarga boy ilmiy, madaniy va tabiiy meros qoldirish, barqaror va farovon jamiyatni qurish har birimizning burchimizdir. Zamonaviy dunyo tahlikalari va muammolariga qarshi yagona strategiya sifatida barqaror rivojlanish tamoyillariga qat'iy amal qilgan holda, har bir inson barqarorlik yo'lida o'z hissasini qo'shib, taraqqiyot sari ishonchli qadamlari bilan harakat qilishi zarur. Barqaror rivojlanishning asosiy mohiyati har tomonlama taraqqiyot, inson salohiyatini to'liq ro'yobga chiqarish, ekologik tizimni muhofaza qilish va har bir inson farovonligini ta'minlashda namoyon bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Alimov, Z. (2020). "Barqaror rivojlanish strategiyalari va ularning iqtisodiy samaradorligi". Iqtisodiyot va boshqaruv, 5(9), 13-22,
2. Asqarova, D. (2018). "Ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda zamonaviy yondashuvlar". Samarqand iqtisodiyoti, 2(3), 101-108,
3. Bekmurodov, K. (2019). "Ekologik barqarorlik va uning hududiy xususiyatlari". Fan va taraqqiyot, 4(7), 76-83,
4. Eshmuratova, M. (2021). "Barqaror rivojlanish kontsepsiyasining jahon tajribasi". Zamonaviy ilmiy izlanishlar, 8(5), 55-62,
5. Islomova, Z. (2017). "Barqaror rivojlanish va innovatsion iqtisodiyot". Innovatsion rivojlanish, 3(4), 88-96,

6. Karimova, N. (2022). "Barqaror rivojlanish siyosati va ijtimoiy tenglik". Jamiyat va vaqt, 6(2), 11-18,
7. Nazarov, M. (2018). "Barqaror rivojlanishda ta'lim va ekologik bilim". Ta'lim va taraqqiyot, 1(6), 23-29,
8. Obidov, S. (2020). "Iqlim o'zgarishi va barqaror rivojlanish muammolari". Ekologiya va hayot, 7(4), 45-52,

